

DUNJA BROZOVIĆ RONČEVIĆ

ANKICA ČILAŠ ŠIMPRAGA

Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje

Ulica Republike Austrije 16, HR-10000 Zagreb

dunja@ihj.hr; acilas@ihj.hr

NACRT ZA ZOONOMASTIČKA ISTRAŽIVANJA (NA PRIMJERU IMENA KONJA)

Kod imena životinja ili zoonima ponekad je veoma teško odrediti granicu između imena i apelativa od kojega je ime nastalo. U radu se analiziraju modeli imenovanja u zoonimiji, uglavnom na primjeru obrađivanih imena konja. Iako je taj model djelomice usporediv pa i podudaran s modelima imenovanja kod ostalih onomastičkih kategorija, ipak klasifikacija prikupljenih zoonima pokazuje da oni slijede neke svoje jedinstvene modele, u pravilu određene izravnim odnosom čovjeka i životinje.

1. Uvod

Imena životinja odnosno zoonimi, kao uostalom i osobna imena, bez obzira na to u kojoj su mjeri „semantički prozirna“ u pravilu predstavljaju zatvorenu leksičku skupinu, određenu, naravno, jezičnim i kulturnim kontekstom unutar kojega su nastala.

Iako je tradicionalna onomastička znanost vlastitim imenima dodjeljivala uglavnom svojevrstan izvanjezični status i odbijala ih promatrati kao predmet lingvističke analize, mnogi suvremeni pristupi nastoje pokazati i dokazati da je vlastita imena nužno analizirati na svim jezičnim razinama. S obzirom na to da nas u ovome radu u prvome redu zanimaju motivacijski poticaji pri procesu imenovanja životinja i tzv. semantička analiza obrađivanih imena, na početku bi se trebalo odrediti prema temeljnome pitanju tzv. „značenja imena“. Na pitanje „imaju li imena značenje?“, nemoguće je, međutim, dati jednoznačan odgovor. Ne ćemo, naravno, ovom prigodom tu temu ni otvarati jer taj teorijski problem kojemu su posvećeni mnogobrojni, ne samo onomastički radovi, nadilazi, naravno, okvire ovoga rada. Iz istoga se razloga ne ćemo detaljnije baviti analizom procesa imenovanja i odnosa između imena i apelativa, odnosno vlastitih i općih imenica, kao ni modelima tipologije i klasifikacije imena.

Smatramo, međutim, kako je potrebno ipak istaknuti da se onimi ili vlastita imena ne mogu na svim razinama promatrati kao jedinstvena jezična kategorija bez obzira na to što sva imena neprijeporno dijele mnoge zajedničke osobine (ne samo one formalnoga tipa, kao primjerice to da se u pravilu pišu velikim početnim slovom). Ograničit ćemo se samo na to da lučimo primarna imena, relativno zatvorenu imensku skupinu kojoj pripadaju osobna imena, ali i zoonimi, od toponima koji su po svojoj prirodi u pravilu deskriptivni, odnosno nužno u odnosu prema objektu u prostoru na koji se odnose.

Temeljna je funkcija svakoga imena da jednoznačno identificira objekt imenovanja (denotat, referent) i na taj ga način izdvaja od ostalih jedinki iste vrste. Iako se svako ime životinje odnosi na neku određenu i upravo tu životinju, kao što se svako osobno ime odnosi na neku određenu osobu, ipak među tim imenskim kategorijama postoje znatne razlike. Naime, činjenica da niz žena nosi ime *Ĵagoda*, ime koje je likom identično temeljnomu apelativu od kojega je tvoreno i time „semantički prozirno“, ne povezuje te žene ni jednom drugom osobinom koja bi ih izdvajala iz „skupine žena“ koje se nazivaju *Marija* ili *Višnja*. Nasuprot tomu, kod životinja u pravilu vrijede drukčiji modeli imenovanja. Primjerice, svaka ovca koja se naziva *Čula* ima kratke uši, svaka kobila koja se zove *Cvitka* ima tzv. „cvijet“ na čelu i sl. Time su zoonimi kao onomastička kategorija tipološki znatno bliži nadimcima te je u mnogim slučajevima teško razlučiti je li riječ o imenima koja su u potpunosti onimizirana. Naime, ime postaje u potpunosti vlastitim tek kada se više ne rabi s namjerom ili ciljem da se njegovom uporabom prenosi neka jezična obavijest.

2. Terminologija

Predmet istraživanja onomastike samo su vlastita imena, iako je i među onomastičarima nemali broj onih koji smatraju da je i taksonomija, odnosno proučavanje imenskih izraza što se odnose na klasu živih bića ili pripadnost njoj također predmet onomastičkih interesa. Suvremena onomastika, međutim, danas jasno razlikuje pojmove *ime* i *naziv*. Prvi pripada onimijskoj, tj. imenskoj razini, a drugi apelativnoj, tj. razini općeg leksika. Tako se i pojam *zoonim* tretira kao vlastito ime životinje, a ne kao naziv za životinju. No kako u jeziku postoji velik broj frazema s nazivom za životinju kao sastavnicom, u mnogim hrvatskim frazeološkim radovima¹ pojam zoonima označuje naziv

---

¹ U većini se tih radova u analizama navode frazemi sa „zoonimskom“ sastavnicom poput *jak kao konj, jak kao bik, jak kao vol, prljav kao svinja, derati istu kozu, pasti s konja na magarca, naraditi se kao konj, prestiti kao mačka, musti jarca u rešet, živjeti kao pas i mačka, ljubomorani kao pas, držati se kao pokisla kokoš, glupa kao kokoš*. Kao primjer navodimo sljedeće radove: 1) Maslina Ljubičić, 1994: „O hrvatskim zoonimima: konotativno značenje i frazeologija“,

za životinju. Međutim, s teoretskog, jezikoslovnoga i metodološkog stajališta važno je naziv zoonim upotrebljavati isključivo za vlastita imena životinja, a ne za životinje općenito ili u apelativnom značenju² te ćemo stoga u ovome radu zoonimima smatrati samo one imenice čiji je predmet obraćanja u kontekstu uvijek jediničan.

3. Odnos čovjek – životinja

Imenski sustavi nisu izolirani već se međusobno prožimaju. U većini ljudskih zajednica među najstarijim poznatim imenima jesu ona motivirana nazivima za životinje. Tako su i kod Hrvata među najranije potvrđenim imenima ona s profilaktičkom funkcijom, kao primjerice danas gotovo zaboravljena imena *Vuk*, *Paun*, *Orao*, *Zec* i sl. Naime, u imenovanju su veliku ulogu imale želja i namjera da se imenom nešto sugerira, ukloni neko zlo, tj. mnoga su osobna imena ljudi motivirana usporedbom sa životinjama ili željom da se posjeduje svojstvo koje neka životinja ima (brzina, snaga, neustrašivost itd.). I kad je druga antroponimijska kategorija ušla u uporabu, veza sa životinjskim svijetom nije prekinuta jer su mnoga prezimena nastala od osobnih nadimaka ili osobnih imena motiviranih nazivima za životinje (npr. prezimena *Golub*, *Medved*, *Vuković* itd.), a to je motivacijsko vrelo produktivno i u nastajanju novih ljudskih osobnih (npr. *Pantagana*, *Pivac*, *Zeko* itd.) i obiteljskih nadimaka (*Maćanovi*, *Máčkovi*, *Pivčovi* itd.).

U ovome odnosu postoji i obrnuti smjer utjecaja, tj. transonimizacijom životinje mogu dobiti ljudska imena bilo po vlasniku ili vlasnici kojoj su prije pripadali (npr. konj *Đuro*, kobilica *Mara*) ili zbog nekih drugih razloga (npr. *Branka*, najljepša kobilica u selu po najljepšoj djevojci u selu). Neka su imena motivirana apelativima koji se odnose na ljude (npr. kobilica *Cura*).

Filologija 22–23, 245–252. 2) Pintarić, Neda, 1996: „Poljski i hrvatski adresativni zoo-afektivi“, *Jezik i komunikacija* : zbornik (ur. Marijan Andrijašević i Lovorka Zergollern-Miletić), Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku, Zagreb, 390–401. 3) Ribarova, Slavomira i Ivana Vidović Bolt, 2005: „Biblijski frazemi sa zoonimskom sastavnicom u hrvatskom, češkom i poljskom jeziku“, *Semantika prirodnog jezika i metajezik* semantike: zbornik (ur. Jagoda Granić), Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku, Zagreb–Split, 643–654. 4) Spagińska-Pruszk, Agnieszka, 2000: „Semantyka, konotacja i ekwiwalencja wybranych zoonimów we frazeologii języka chorwackiego i polskiego“, *Riječ*, 6/1, Rijeka, 79–89. 5) Vidović Bolt, Ivana, 2004: *Frazemi sa zoonimskom sastavnicom u poljskom i hrvatskom jeziku*, doktorska disertacija (u rukopisu), Filozofski fakultet, Zagreb. 6) Mira Menac-Mihalić, 2000: „Frazemi s nazivima kukaca u hrvatskim govorima“, *Rasprave IHJ* 26, 179–195.

² v. *Systemy zoonimiczne w językach słowiańskich*, Lublin, 1996, 14.

Kako čovjek imenuje sve oko sebe, sve ono što u njegovu životu ima određenu važnost, tj. svaki referent koji ima ulogu u životu čovjeka, za koji postoji potreba da se identificira i diferencira, i životinje dobivaju svoja vlastita imena. U prošlosti su životinje u tradicionalnim gospodarstvima bile aktivni članovi: konji i volovi služili su za vuču, prijevoz i oranje, i magarci su bili transportne životinje, psi su bili čuvari kuće i dvorišta, mačke su „spašavale“ kućanstva od nepoželjnih malih životinja itd. Krave su svojim mlijekom, ali i mesom bile višegodišnje hraniteljice obitelji kojima su pripadale. Ovce su višestruko korisne životinje: od njih se dobiva mlijeko, meso i vuna. Slično je i s kozama. Na gospodarstvu je živjelo nekoliko različitih vrsta životinja, ovisno o podneblju: ovce, koze, krave, konji, magarci, svinje, kokoši, patke, guske, pure te psi i mačke. Nerijetko su kućanstva imala veća stada ovaca i koza te pokoju vučnu/radnu životinju, jata peradi i psa te jednu ili više mačaka. Sve su te životinje njihovi vlasnici poznavali od trenutka kad su dolazili na svijet do trenutka kad su na bilo koji način odlazile. Kako su imale svoje mjesto, svoju ulogu u kućanstvu, bile su uistinu pravi članovi te zajednice, one su redovito imale vlastita imena. Vrlo su često imena bila motivirana njihovim tjelesnim svojstvima: bojom kože, dlake ili perja (bik *Mrkov*, ovca *Gála*, kokoš *Bilka*), obilježjima na glavi (krava *Ljùba* s dlakama oko usta, konj *Cvìtko* s mrljom u obliku cvijeta na čelu), veličinom ušiju (ovca *Čùla* s malim ušima), veličinom tijela (kobila *Málča*), dužinom repa (bik *Kìtonja* s gustim repom, pas *Kùso* s kratkim repom), obilježjima na nogama (*Pùtko*, konj s bijelim nogama i različitom bojom tijela), ali i okolnostima oko rođenja (*Trze*, kobila koja je posljednja oždrijebljena) te svojstvima svojega karaktera (krave *Milava* i *Milènka*). No moguća su i imena motivirana svojevršnom sličnošću ili usporedivošću s drugom životinjom (konj *Sòkòl*, koza *Vidra*) te imena motivirana antroponimom (koza *Ĵàsna*).

S privrednim i tehnološkim razvojem društva način se sudjelovanja životinja u ljudskim zajednicama promijenio: konji su danas ponajprije jahaće životinje koje sudjeluju u različitim turnirima, u nas i u viteškom alkarskom natjecanju. Danas su seoska gospodarstva u manjini, a životinje se radi iskorištavanja mesa, mlijeka, kože i vune ponajprije uzgajaju na farmama. Tako postoje svinjogojske, peradarske, govedarske, ovčarske i kozarske farme te farme magaraca na kojima je uzgoj industrijaliziran, više ne postoji odnos pojedinačan čovjek – životinja te se u registrima bilježe prema novim pravilima (npr. ime mladunčeta mora počinjati istim glasom kao ime majke, a pritom se zanemaruju bitna tjelesna razlikovna obilježja), a izumiru njihova tradicionalna imena. I na tradicionalnim hrvatskim gospodarstvima „parovi“ životinja sve su rjeđi, umjetna oplodnja dovela je do toga da su bikovi gotovo potpuno nestali, a time i jedna velika, osobito zanimljiva i na žalost nezapisana zoonimska skupina.

S druge strane psi i mačke sve su manje članovi obitelji s određenim „dužnostima“, a sve su više kućni ljubimci koji dobivaju najrazličitija moguća imena, od tradicionalnih (*Šárko, Žúčo*) do pomodnih (*Bèn, Dîna, Nera, Sùzi, Tàrzan* itd.).

4. Zoonomastička istraživanja u slavenskim zemljama

U starijoj slavenskoj onomastičkoj literaturi (npr. v. Superanskaja 1973. i Nikonov 1974.) spominju se zoonimi kao imena životinja, ali se o njima opsežnije ne raspravlja. Sustavnija zoonomastička istraživanja bilježe se tek posljednjih desetljeća nakon što je uočeno da su zoonimi dugo bili zanemarivani te da je krajnje vrijeme da se terenski ispituju jer su već počeli padati u zaborav. S ciljem da se zoonimijska građa na terenu što sustavnije prikupi objavljena je 1993. godine u Lublinu u Poljskoj knjiga *Questionnaire for Investigating Rural Zoonymy in Poland (Against the Slavic Background)*. Iste je godine u istome gradu održana Peta međunarodna slavistička konferencija, a od odabranih je referata sastavljen i 1996. godine objavljen zbornik *Systemy zoonimiczne w językach słowiańskich*. U tome su zborniku radovi razvrstani u četiri tematske cjeline: 1. Ruralna zoonimija, 2. Urbana zoonimija, 3. Literarna zoonimija i 4. Varia.

U novijoj se literaturi zoonimima pridaje znatno veća pozornost. U enciklopediji slavenske onomastike koja je pod naslovom *Slawiańska onomastyka. Encyklopedia* objavljena 2003. godine u Poljskoj, uz ostale onimijske kategorije, obrađuje se i zoonimija u svim slavenskim zemljama koje su sudjelovale u projektu. Među njima neke zemlje o toj tematici ne donose ništa (npr. Slovenija), zato što je zoonimija u njima posve neistražena, a u drugima su zoonomastička istraživanja intenzivnija. Većina onomastičara ističe važnost uloge zoonimije u svim ljudskim kulturnim aktivnostima, npr. u književnosti se zoonimi rabe u stilističke svrhe, a dugo su bili temelj poljskih te drugih slavenskih antroponima i etnonima.³

Jedan od najinformativnijih i najanalitičnijih priloga u toj enciklopediji jest prikaz zoonimske građe u Hrvatskoj što ga je napisao Petar Šimunović.⁴ Taj je prilog ujedno dosad najcjelovitiji objavljeni rad o hrvatskoj zoonimiji. U njemu se semantičko-motivacijski i tvorbeno analiziraju zoonimi prema vrstama životinja i upozorava se na prožimanje antroponomastičkih i zoonomastičkih kategorija.

---

³ Todor Balkanski, 1996: „Etnonimno motivirani zoonimi v b'lgarskija ezik“, *Systemy zoonimiczne w językach słowiańskich*, Lublin, 273–279: u bugarskom jeziku velik je broj zoonima motiviran etnonimima. Riječ je mahom o leksemima koji mogu biti i apelativi (*tatar* 'brz konj kojega jaše profesionalni jahač', str. 279) i zoonimi.

⁴ Usp. Šimunović, „Zoonimija (imena životinja, zoonimi)“, 364–367.

Drugih sustavnih radova o hrvatskoj zoonimiji gotovo i nema. Može se istaknuti rad „Imena za konje u Žedniku“ Ante Sekulića (1993.) u kojem autor analizira imena konja u Žedniku, bačkome selu u kojem žive Hrvati. Uz hiponime motivirane bojom dlake potvrđena su i imena nastala prema toponimima te nazivima za druge vrste životinja, atmosferskim pojavama, ljudskim zanimanjima, rodbinskim odnosima te imena nastala od antroponima slavenskoga i mađarskoga podrijetla, a što je za tu multietničku bačku sredinu pretpostavljivo. O odnosu zoonimskih apelativa i antroponimije riječ je u radu „Zoonimi u hrvatskim prezimenima“ Nade Vajs i Dunje Brozović Rončević. Među hrvatskim prezimenima autorice nalaze više od četrdeset zoonimskih apelativa koji su motivirali nastanak prezimena, a među njima, iz primjera je vidljivo, najveće prezimensko gnijezdo imaju leksemi *bak*, *konj*, *mačak* i *pijetao*. Uz radove koji se teoretski bave zoonimima vrijedan su prinos zoonomastičkim istraživanjima i prilozi koji, doduše, jezično ne interpretiraju imena životinja, ali donose zoonomastičku građu. Često je riječ o starijim priložima objavljenima u etnografskim publikacijama koji nam daju uvid u tradicionalna imena⁵.

U našem se radu bavimo ruralnom zoonimijom. Istraživanju urbane (golem broj imena kućnih ljubimaca te imena životinja u zooološkim vrtovima) te literarne zoonimije (od usmene književnosti, najstarijih potvrda u pisanoj književnosti do suvremene literature i dječje književnosti) trebaju prethoditi sustavna istraživanja koja na našem području još gotovo da nisu ni počela.⁶

5. Terensko istraživanje hrvatske zoonimije

U sklopu terenskog rada unutar projekta *Onomastička i etimologijska istraživanja hrvatskoga jezika* sustavno se prikupljaju i zoonimi. Od ukupno više od 450 pitanja onomastički upitnik sadržava 40-ak pitanja koja se odnose na životinje: opće imenice, zoonime i antroponime motivirane zoonimima i nazivima životinja. Istraživanjem su obuhvaćena imena domaćih životinja koje su se nalazile u tradicionalnome hrvatskom domaćinstvu, dakle konja, krava, magaraca, ovaca, koza, svinja, pasa, mačaka i peradi.

Želeći dobiti što opsežniji korpus, u ovome smo se radu poslužile nekim metodama. Jedna je od njih i anketna metoda. Prednost je anketne metode ta što se njome u kratkome vremenu može ispitati velik broj informanata. Loše su dvije okolnosti: I. informanti, samostalno ispunjavajući anketu, često se ne mogu sjetiti onih imena koja inače znaju, a kojih bi se prisjetili uz pomoć

---

⁵ Takve radove navodimo u daljnjem tekstu.

⁶ Npr. prema istraživanju Czesława Kosyla, najstarija imena krava u poljskoj književnosti zabilježena su u djelima 17. stoljeća (v. „Nazwy krów w polskiej literaturze pięknej“, 1996: *Systemy zoonimiczne w językach słowiańskich*, Lublin, 231–244).

informanta iz istoga naselja ili uz potpitanja i vođenje ispitivača; 2. informanti nisu osposobljeni za dijalektološko upisivanje građe pa se anketom gube autohtone fonološke vrijednosti, koje su bitne za cjelovitu jezičnu analizu. To je i razlog zbog kojega imena prikupljena ovom metodom ne donosimo s akcenatskim i drugim fonetsko-fonološkim znakovima.

Druga je metoda bila dijalektološko-onomastičko terensko istraživanje. Za nju ispitivač mora biti dobro pripremljen, tj. mora u stanovitoj mjeri poznavati repertoar potencijalnih imena te mora poznavati motivacijske modele imena. Bitno je s informantima unaprijed dogovoriti istraživanje i temeljito im objasniti o čemu je riječ jer se *ad hoc* uspijevaju sjetiti samo manjeg broja imena.

Treća je metoda bila ekscerpiranje zoonimijske građe iz objavljenih, uglavnom povijesnih i etnoloških radova u kojima imena, u pravilu, nisu dijalektološki zapisivana te ni ta imena ne bilježimo sa suprasegmentnim i drugim fonetsko-fonološkim oznakama.⁷

6. „Značenja“ zoonima

U uvodu smo već napomenuli da se ovom prigodom ne ćemo detaljnije baviti teorijskim pitanjima odnosa između imena i značenja jer taj problem nadilazi okvire postavljene ovom radu. Međutim, s obzirom na to da je u tradicionalnoj onomastici uobičajena klasifikacija onima prema semantičkim kriterijima, uspostavljanje modela za analizu značenja nuždan je preduvjet onomastičkoj analizi. Tradicionalno je onomastičko stajalište da imena nemaju značenja, ona samo obilježavaju, dok opće imenice imaju značenje, tj. imena su jezični znakovi bez značenja, svojevrsne ‘identifikacijske oznake’, a opće su imenice punoznačne leksičke jedinice. U mnogim onomastičkim radovima i dalje prevladava tradicionalno viđenje prema kojemu apelativi procesom imenovanja gube svoja značenja. Štoviše, smatra se da što je ime etimološki neprozirnije, to bolje obavlja svoju temeljnu onomastičku funkciju imenovanja, odnosno identificiranja referenta. Međutim, kod imena nastalih od općih imenica, u procesu onimizacije vjerojatno je postojalo razdoblje u kojem je isti izraz mogao biti ili vlastito ime ili apelativ. Granice među njima ponekad je nemoguće povući, one nisu čvrste ni zauvijek zadane. Stoga odgovor na pitanje je li neki izraz vlastito ime ili apelativ u načelu ovisi o govornikovo namjeri u trenutku govorenja te suvremena onomastička teorija smatra da su korijeni

⁷ Poslužile smo se sljedećim radovima: Frano Ivanišević, 1987: *Poljica, narodni život i običaji* (reprint izdanja JAZU iz 1906. i neobjavljena građa), Split: Književni krug, 241 i 242; Josip Lovretić, 1990. *Otok* (pretisak), Vinkovci, 177–178; Radoslav Grujić, 1928: „Imena goveda (Lika)“, *Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena*, knjiga 26, Zagreb: JAZU, 374–376. te Jerko Pandžić, 1999. *Hercegovačka imena i nazivlje : onomastična ispitivanja*, Zagreb: Naklada Kosinj, 172–179.

„vlastitosti“ u pragmalingvistici, a ne u strukturnoj lingvistici (Coates 2005: 3).

Zoonimi unutar onimije zauzimaju specifično mjesto. Nerijetko su etimološki prozirni i često nastaju od apelativa, tj. za razliku od toponimije zoonimija je imenski sustav u kojem proces onimizacije počinje svaki put kad nova mlada životinja dođe na svijet. Naime, u tradicionalnom stočarskom svijetu razvijen je sustav apelativa koji se odnosi na životinje s određenim karakteristikama. Tako je npr. u svijesti čobana razvijeno razlikovanje ovaca prema boji dlake, veličini ušiju, imanju rogova te boji lica i obilježjima na njemu. U takvu je poimanju *čula* ovca s kratkim ušima, *mrka* ovca sa smeđim licem, *zrna* ovca s bijelim licem posutim crnim pjegama ili mrljama itd. U stadu može biti više ovaca s istim obilježjima pa će se u takvu slučaju u identificiranje pojedine životinje uključiti i još jedno razlikovno obilježje: npr. *mrkasta čula*, *zrnasta roga* itd. Ako je u stadu samo jedna kratkouha ovca, ona će se najvjerojatnije, ako se ne pokaže kao važnije neko drugo obilježje, nazvati *Čula*, ako je jedna crne vune, zvat će se *Gala*.

Među zoonimima najslabije je razvijen sustav imena životinja koje žive najkraće i za koje se čovjek najslabije veže. Sustav imena peradi najčešće je slabo razvijen, a među njima u našoj je građi najviše podataka o imenima kokoši, odnosno kokota. Vrlo je često riječ o leksemima na granici apelativa i onima (*Žujka*, *Šarenā*, *Bilka*, *Golòvratka*, *Gāćeša*, *Pirga*, *Gřla*) koji se odnose na nekoliko kokoši u jatu. Među najrazvijenijim su sustavi imena krava i konja, životinja s dužim životnim vijekom, kojih je unutar jednoga gospodarstva manji broj, a uz koje se zbog upravo navedenoga te zbog njihove višestruke korisnosti njihov vlasnik često emotivno veže.

Analizirajući motivacijske poticaje i sam proces imenovanja na primjeru zoonima, moramo primijetiti da je on bitno određen društvenim i kulturnim kontekstom, odnosno izravnim odnosom između čovjeka i životinje. Kao i inače u onomastici, imenuje se onaj objekt koji zaslužuje da bude imenovan, tj. u procesu imenovanja bitne su tri varijable: objekt (referent, denotat) – jezični znak – kontekst/društvo. Za razliku od nekih drugih onomastičkih kategorija, kod zoonima nerijetko je bitan i emotivni odnos čovjeka prema životinji. Životinju s imenom znatno je teže „ubiti i pojesti“.

7. Ciljevi

a) Primarni je cilj ovomu radu bio prikupiti što više imena svih domaćih životinja koje su se mogle naći u tradicionalnome seoskom domaćinstvu. Ta je imenska skupina ruralnih zoonima danas gotovo na izdisaju, tradicionalni zoonimi odumiru usporedno s tradicionalnim gospodarstvima i načinom života. Terenskim je istraživanjem uočeno da je najteže prikupiti imena peradi i svinja. Nadalje, u prošlosti su se mačkama na selu vrlo rijetko nadijevala

imena, a psi su najčešće dobivali imena po boji dlake (npr. *Gare*, *Žučo*, *Mrkov*, *Šare*) i nisu imali tako velik repertoar imena kao danas. Također nam je bio cilj utvrditi koja su najčešća imena za pojedinu vrstu životinja.

b) Nove tendencije u imenovanju

Imena mačaka i pasa danas je mnogo više nego u prošlosti, no zaboravljaju se tradicionalni zoonimi te ulaze u uporabu pomodna imena (često stranoga podrijetla, imena iz TV serija, filmova, pjesama (*Floki* za psa, *Garfield* za mačka i sl.). Javljaju se i nova načela u imenovanju, npr. jedna sastavnica u imenu ždrebeta počinje inicijalom majčina imena, njegovanim rasnim psima imena moraju počinjati abecednim redom po redosljedju legla i sl.

Cilj je utvrditi za koje se vrste životinja bolje čuvaju tradicionalna imena, a kojima se više nadijevaju nova, moderna imena te kakva se imena nadijevaju životinjama na uzgojnim farmama.

c) Motivacija zoonima

U motivaciji zoonima uočava se nekoliko temeljnih motivacijskih skupina koje, naravno, nisu ni u kojem pogledu osobitost hrvatskih zoonima već gotovo univerzalni modeli imenovanja. U svim se jezicima životinje nazivaju i imenuju prema boji, izgledu i kakvoći kože, dlake ili perja, prema posebnim obilježjima na glavi, očima, ušima, vratu, nogama i repu ili cijelome tijelu, prema veličini životinje, datum rođena itd. Cilj je utvrditi koji je motivacijski tip najčešći, tj. koje su tjelesne crte ili druge odrednice bitne u motivaciji imena pojedinih životinjskih vrsta (boja, veličina, građa, nedostatak ili posjedovanje čega). Nakon što se prikupe obuhvatniji zoonimski korpusi bit će zanimljivo usporediti modele imenovanja u pojedinim jezicima i kulturama.

d) Tvorba zoonima

Važno je utvrditi koliko se tvorba zoonima razlikuje ovisno o tome kojoj vrsti pripada određena životinja, tj. kakve su tvorbene značajke imena pojedinih životinjskih vrsta. Cilj je utvrditi koje su životinje u prošlosti najčešće dobivale hipokoristična imena ili imena od milja (pretpostavka je da je riječ o kravama i volovima). Također je cilj utvrditi u kojoj mjeri imena nastaju bez tvorbenog čina, tj. onimizacijom apelativa i transonimizacijom (npr. od antroponima), a koliko tvorbenim činom (sustav sufiksa prema vrstama životinja). Proučit će se i sufiksni sustavi za tvorbu imena ženka te općenito koji su sufiksi najproduktivniji u tvorbi zoonima.

e) Jezično podrijetlo zoonima

Cilj je ustanoviti koje je jezično podrijetlo tradicionalnih zoonima, koliko se čuvaju stare slavenske osnove, za koje se vrste životinja najviše kao imena rabe posuđenice iz drugih jezika te iz kojih jezika potječu moderni zoonimi.

8. Jezična analiza imena konja

Građu smo prikupile trima načinima:

- a) anketom u Osnovnoj školi Štrigova
- b) ekscerpiranjem iz sljedećih izvora: Ivanišević (1987.), Lovretić (1990.) i Pandžić (1999.)
- c) terenskim istraživanjem u Biteliću (Hrvace), Gaju (općina Pakrac), Glavici (Metković), Hutovu (Općina Neum), Donjem Pazarištu, Promini, Kolanu (otok Pag), Novigradu, Brštanicu (Stolac), Klisu, Paljuvu (Općina Novigrad), Prekopakri (općina Pakrac), Ruminu (Hrvace), Slakovcima, Velikom Grđevcu i Zrinskoj.⁸

Dakle, obuhvaćeno je najvećim dijelom štokavsko područje (istočna i zapadna Slavonija, Lika, sjeverna, srednja i južna Dalmacija te Hercegovina), a manjim čakavsko (Kolan, Novigrad i Poljica) i kajkavsko područje (Belica, Štrigova i Zasadbreg). Prikupljeno je 109 imena konja i 72 imena kobila, dakle u korpusu je manje imena kobila, što je predvidljivo s obzirom na to da su na imanjima češće uzgajani konji nego kobile.

8.1. Semantičko-motivacijska klasifikacija

Tradicionalna onomastička teorija uz shvaćanje vlastitih imena kao jezičnih znakova koji identificiraju objekte imenovanja posvećuje malo pozornosti motivacijskim poticajima u samome procesu imenovanja i kulturnom kontekstu unutar kojega ime nastaje. Prikupljena građa sigurno nije dostatnom za neku dalekosežniju komparativnu analizu motivacijskih poticaja u raznim jezicima. Uostalom, za mnoge, čak i europske jezike

⁸ Skupljači građe:

Dunja Brozović Rončević: Paljuv, Kolan, Gaj, Prekopakra; **Ankica Čilaš Šimpraga:** Donje Pazarište, Rumin, Slakovci, Gornja Kovačica, Veliki Grđevac, Paljuv, Kolan, Promina, Novigrad; **Dijana Ćurković:** Bitelić; **Boris Karadžić:** Rumin, Slakovci, G. Kovačica, V. Grđevac; **Ivana Kurtović Budja:** Klis; **don Ivica Puljić:** Brštanik, Općina Stolac; **Domagoj Vidović:** Hutovo, Općina Neum; **Ines Virč:** Zasadbreg; **Perina Vukša:** Glavica, Metković.

Ispitanici:

Bitelić: Nada Đapić (r. 1953. Bitelić); Danica Ćurković (r. 1928. Bitelić), Monika Ćurković (r. 1964. Glavice); Visoka Glavica (Metković): Nediljko Komazin (Glavica, r. 1927.); **Hutovo** (općina Neum; ist. Hercegovina): Ivan Previšić (r. u Hutovu 1934.); Anica Vujnović (r. na Vjetreniku, zaseoku u župi Hutovo, 1930.); Cvija Vujnović (r. na Vjetreniku, zaseoku u župi Hutovo, 1932.); Stana Vukorep (r. u Hutovu 1934.); **Donje Pazarište** (Lika): Božica Hodak (r. 1973.); **Promina:** Branko Džaja Visak (r. 1955.); **Kolan** (Pag): Ante Šuljić; **Novigrad:** Jadran Anzulović (r. 1970.); **Brštanik** (Općina Stolac): don Ivica Puljić, župnik u Neumu (r. 1951.); **Klis:** Mara Pleština, r. Didović 1927.; Šime Perković, r. 1957.; **Paljuv:** Pere (r. 1973.) i Marijan Baždarić (r. 1943.); **Rumin** (Hrvace): Boris Karadžić (r. 1967.); **Slakovci:** Andrija Kakaš; **Veliki Grđevac:** Slavko Vinković, 1951.; **Zrinska:** Kata Kovač.

ruralna zoonimija uopće nije obrađivana. Ipak, već i ovdje prikupljen korpus imena očekivano upućuje na gotovo univerzalne modele u motivaciji imena, odnosno potvrđuje da se priroda i uloga imena ne može tumačiti izvan okružja i kulturnoga konteksta unutar kojega je određeno ime nastalo. Iako proces metaforizacije pri imenovanju kod zoonima nije prisutan kao u nekim drugim onomastičkim kategorijama, ipak bi mu trebalo posvetiti znatno veću pozornost nego što to čini tradicionalna onomastika.⁹ Tradicionalna se onomastika uglavnom drži postavke da je ime samo (kruti) označitelj, no u imenima se često nazire primarna motiviranost. Naše je istraživanje pokazalo da je najviše imena konja nastalo izravnom motiviranošću nekim tjelesnim obilježjem, ponajprije bojom, i to bojom dlake cijeloga tijela ili dlake na njuški, čelu i nogama različitom od boje tijela.

Općenito, s obzirom na motivaciju sva bi se imena mogla svrstati u dvije temeljne skupine:

I. izravno motivirana imena i II. posredno motivirana imena.

I. Izravno motivirana imena

A. Imena motivirana bojom:

- a) **bijela** boja: *Belka* (Štrigova), *Bijelac* (ist. Herc.), *Bilac* (Lovretić: Otok), *Bilan* (Ivanišević: Poljica), *Bjelaš* (ist. Herc.), *Đogat* (ist. Herc.), (Ivanišević: Poljica), *Đogo* (Rumin), *Đoguša* (ist. Herc.)
- b) **žuta** boja: *Žutko* (Kolan, Pag), *Kula* (Ivanišević: Poljica), *Kulaš* (ist. Herc.), (Lovretić: Otok; Ivanišević: Poljica), *Kulāš* (Hutovo, ist. Herc.), *Kulaša* (Lovretić: Otok)
- c) **zlatna** boja: *Zlātko* (Promina; Paljuv)
- d) **crvena/riđa** boja: *Alat* (ist. Herc.; Lovretić: Otok; Ivanišević: Poljica), *Alatuša* (ist. Herc.), *Fuksa* (Štrigova), *R'ička* (Belica; Štrigova), *R'ička* (Zasadbreg, Međ.), *Rička* (Gornja Kovačica), *Riđa* (Gornja Kovačica; Zrinska), *R'ida* (Štrigova), *Riđa* (Kolan, Pag), *Riđan* (D. Pazarište; Glavica, Metković; Hutovo, ist. Herc.; Ivanišević: Poljica; Zasadbreg, Međ.; Zrinska; V. Grđevac), *Rido* (Lovretić: Otok), *Rūbīn* (V. Grđevac), *Vūksa* (Novigrad)

⁹ Naime, kognitivna lingvistika promatra metaforu i metonimiju kao misaone modele s pomoću kojih čovjek konceptualizira i kategorizira svijet oko sebe, a ne kao stilske figure. Opće razumijevanje prirode ljudske spoznaje i ustroja ljudskog znanja omogućuje razumijevanje i objašnjenje lingvističkih pojavnosti. Metafore su sustavno organizirane i upućuju na to da postoji specifična organizacija metafora u svakom jeziku iz čega proizlazi da spajanje pojmova (konceptata) nije proizvoljno, već je uvjetovano kulturnim odrednicama (Brozović Rončević – Žic Fuchs 2003-2004).

- e) **tamnocrvena** boja: *Dòra* (Gaj), *Dòrat* (Hutovo, ist. Herc.; Bitelić; Rumin; V. Glavica, Metković; Slakovci; Promina, Prekopakra), *Dorat* (ist. Herc.; Lovretić: Otok; Ivanišević: Poljica; Trebimlja), *Dóro* (Promina), *Dòrka* (Bitelić; Slakovci), *Dòruša* (V. Glavica, Metković), *Doruša* (ist. Herc.; Ivanišević: Poljica; Lovretić: Otok)
- f) **plava** boja: *Plavac* (Lovretić: Otok)
- g) **zelena** boja: *Zèlènko* (Bitelić), *Zelénko* (Hutovo, ist. Herc.), *Zelenko* (ist. Herc.), (Lovretić: Otok)
- h) **mrka/smeđa** boja: *Barna* (Lovretić: Otok), *Mrkalj* (ist. Herc.), *Mřkī* (Promina), *Mřkōv* (V. Glavica, Metković), (Promina), *Mrkov* (Lovretić: Otok), (ist. Herc.), (Ivanišević: Poljica), (Trebimlja), *Mřkov* (Hutovo, ist. Herc.), *Mrkuša* (ist. Herc.), (Lovretić: Otok), *Prām* (Promina), (D. Pazarište), (Novigrad, Dalmacija), (Paljiv)
- i) **siva** boja: *Musa* (Ivanišević: Poljica), *Mřska* (Gornja Kovačica), *Sivac* (ist. Herc.), *Sřvac* (Paljiv; Rumin), *Sřvac* (Promina), *Sřvāl* (Promina), *Sřvalj* (Ivanišević: Poljica), *Sřrka* (Gornja Kovačica), *Sřva* (Kolan, Pag), *Sřvka* (Bitelić), *Sřvka* (Štrigova), *Sřrac* (D. Pazarište), *Sřrī* (Kolan, Pag) *Sřra* (Novigrad), *Surka* (Lovretić: Otok)
- j) **crna** boja: *Črnī* (Promina), *Črnka* (Štrigova), *Gāla* (Glavica, Metković), *Galín* (ist. Herc.; Lovretić: Otok), *Móro* (D. Pazarište), *Seneš* (Lovretić: Otok), *Švārc* (Promina), *Vránac* (Rumin; Promina; D. Pazarište; V. Grđevac; Zrinska; Hutovo, ist. Herc.; Lovretić: Otok; Ivanišević, Poljica; Kolan, Pag; Štrigova; Trebimlja), *Vř'ana* (Štrigova; Zasadbreg, Međ.), *Vranica* (Kolan, Pag), *Vranica* (Lovretić: Otok), *Vřānka* (Gornja Kovačica)
- k) sa **šarama**: *Čilaš* (Ivanišević: Poljica; ist. Herc.; Lovretić: Otok), *Čilāš* (Slakovci), *Čilaša* (Lovretić: Otok), *Čilaš* (Trebimlja), *Semeš* (Lovretić: Otok), *Šarac* (ist. Herc.; Rumin; Ivanišević: Poljica), *Šārga* (Gaj), *Šārga* (Zasadbreg, Međ.), *Šarka* (Štrigova), *Šārgo* (Promina), *Šargo* (Lovretić: Otok), *Šārgo* (Promina; V. Grđevac), *Zrnko* (Ivanišević, Poljica), *Žērān*¹⁰ (Rumin), *Žerav* (Lovretić: Otok), *Žerav* (Slakovci), *Žeravka* (Lovretić: Otok).

B. Imena motivirana različitom bojom dijela tijela:

- a) karakteristično obilježje na gubici/brnji: *Brñac* (Ivanišević, Poljica), *Brño* (D. Pazarište); *Brnja* (Lovretić, Otok), *Břña* (Rumin)
- b) karakteristično obilježje na čelu:
– u obliku cvijeta: *Cvětko* (Slakovci), *Cvitan* (Lovretić, Otok), *Cvřtko* (Promina; Glavica, Metković; Kolan, Pag; Paljiv; Rumin), *Cvřètan* (D. Pazarište)

¹⁰ **žērāv/žērāvac** m.r. – konj temeljne bijele boje s crnim pjegama (muhasti sivac, jabučasti sivac...) (Sekulić 2005: 693).

- u obliku pjege, mrlje ili pruge (može biti i na licu): *Lšac* (Bitelić; Prekopakra; Promina; D. Pazarište), *Lisac* (Lovretić, Otok; ist. Herc.), *Lško* (Paljuv)
- u obliku zvijezde: *Zvīzdān* (Kolan, Pag)
- d) različita boja glave od tijela: *L.ùba* (Bitelić), *Ljuba* (Lovretić: Otok), *L.ùban/ L.ùbān* (Promina)
- e) noge bijele boje: *Pùta* (Bitelić; Hutovo, ist. Herc.), *Pùtāl* (Promina; Hutovo, ist. Herc.; Lovretić: Otok; Ivanišević, Poljica; Trebimlja), *Putalja* (Lovretić: Otok), *Putas* (ist. Herc.; Lovretić: Otok), *Putka* (Slakovci), *Pùtko* (Prekopakra; Rumin; Slakovci)

C. Imena motivirana drugim tjelesnim značajkama:

- a) veličinom tijela: *Malča* (Lovretić: Otok), *Malin* (Lovretić: Otok)
- b) brzinom, snagom, spretnošću: *Bistra* (Štrigova), *Kasač* (ist. Herc.), *Kretač* (ist. Herc.)

II. posredno motivirana imena s afektivnim nabojem:

A. Imena motivirana odnosom vlasnika prema životinji:

- a) s obzirom na kakvoću dlake: *Svilan* (Hutovo, ist. Herc.)
- b) s obzirom na omiljenost u vlasnika: *Dràgan* (V. Glavica, Metković), *Milča* (Lovretić: Otok), *Milko* (Lovretić: Otok), *Milota* (Hutovo, ist. Herc.)

B. Imena motivirana nazivima drugih vrsta životinja:

Buša (Lovretić: Otok), *Cujzika* (Štrigova), *Fečko* (Lovretić: Otok), *Gavran* (Ivanišević: Poljica; Slakovci), *Golub* (ist. Herc.), *Macko* (Lovretić: Otok), *Madar* (Lovretić: Otok), *Mica* (Gaj; Rumin), *M'ica* (Zasadbreg, Međ.), *Miško* (Kolan, Pag), *Sarvaš* (Lovretić: Otok), *Sòkòl* (Bitelić; D. Pazarište; Gaj, Paljuv; Prekopakra; Promina; Slakovci; V. Grđevac), *S'okol* (Zasadbreg, Međ.), *Sokol* (Belica), (ist. Herc.), (Štrigova), *Sokolica* (ist. Hercegovina), *Zèka* (Hutovo, ist. Herc.), (Rumin), *Zekan* (Ivanišević, Poljica), *Zèkan* (Glavica, Metković; Hutovo, ist. Herc.; Klis; Paljuv; Promina; Rumin; Slakovci; Trebimlja), *Zečak* (Ivanišević: Poljica), *Ždral* (ist. Herc.), *Ždralin* (Ivanišević: Poljica).

I ova imena iskazuju afektivni naboj, tj. emotivni odnos čovjeka spram konkretnog konja ili kobile. Naime, kao što je iz primjera vidljivo, imena konja nastala prema nazivima drugih vrsta životinja najčešće su motivirana nazivima ptica (*Golub*, *Sokol*, *Ždral*), mladih životinja (*Cujzika*) ili mačaka (*Mica*, *Macko*), dakle onime što se doživljava kao lijepo, nježno, umiljato. Čak i imena nastala prema apelativima 'zec' i 'miš' (*Miško*, *Zèka*, *Zèkan*), koja su zapravo motivirana sivkastom bojom tih životinja, uglavnom imaju hipokorističnu strukturu pa također iskazuju emotivni odnos imenovatelja.

C. Imena motivirana antroponimima:

Arna (Štrigova), *Barbika* (Štrigova), *Biba* (Rumin), *Boro* (Prekopakra), *Branka* (Štrigova; Zasadbreg, Međ.), *Davor* (Lovretić: Otok), *Dragan* (Prekopakra), *Đuro* (Rumin), *Goran* (Prekopakra), *Jadranka* (Štrigova), *Julia* (Lovretić: Otok), *Julca* (Gaj), *Kiki* (Štrigova), *Linda* (Štrigova), *Linda* (Lovretić: Otok), *Manda* (Lovretić: Otok), *Mara* (Bitelić), *Nada* (Štrigova), *Olga* (Baranja; Gornja Kovačica), *Pajko* (Lovretić: Otok), *Ranka* (Štrigova), *Rosa* (Kolan, Pag), *Ruža* (Gornja Kovačica), *Smilja* (Bitelić), *Suzi* (Štrigova), *Šandor* (Lovretić: Otok), *Šandr* (Glavica, Metković), *Šima* (Lovretić: Otok), *Vili* (Štrigova), *Zoran* (Kolan, Pag), *Zora*, *Zora* (Belica), (Slakovci; Štrigova), *Zorka* (Gornja Kovačica).

Većina imena motiviranih antroponimima ima hipokorističnu strukturu (npr. *Biba*, *Julia*, *Pajko*) te ona uglavnom nose pozitivan afektivni naboj.

D. Imena motivirana apelativima koji se primarno odnose na ljude:

Aga, *Ago*, *Babi* (Štrigova), *Beba* (ist. Herc.), *Beba* (Kolan, Pag), *Beba* (V. Glavica, Metk.), *Beba* (Zasadbreg, Međ.), *Becar* (Promina), *Bećar*, *Car*, *Cesarica* (ist. Herc.), *Cesar* (Lovretić, Otok), *Cura* (Promina), *Cura* (Lovretić: Otok), *Děško* (Kolan, Pag), *Dilber* (Štrigova), *Jaran* (Zasadbreg, Međ.), *Lola* (Promina), *Pasha* (Slakovci), *Sultān* (Promina), *Sultan* (Belica), (Novigrad, Dalmacija), *Vitez* (Promina), *Puba* (D. Pazarište), *Pubi* (Štrigova).

Među imenima motiviranim apelativima koji se primarno odnose na ljude uočavamo tri podskupine imena. U jednoj su ona nastala prema apelativu koji označuje malo dijete ili mladu osobu, dakle riječ je o motiviranosti mladošću, nježnošću (npr. *Babi*, *Beba*, *Cura*, *Děško*), u drugoj su ona u vezi s apelativom koji se odnosi na osobu vesele prirode (*Becar*, *Jaran*, *Lola*), a u trećoj su imena motivirana apelativima koji označuju položaj u društvu, a zapravo su motivirana osobinama kao što su uznositost, gordost, plemenitost (*Sultān*, *Vitez*). U svim trima podskupinama kao motivacijski poticaj uočavaju se poželjne osobine, tj. one koje imaju visoko mjesto u sustavu vrijednosti određene društvene zajednice.

E. Imena motivirana etnicima:

Arap (Rumin), (Promina), (Paljuv), *Cigo* (Slakovci), *Tatar* (Lovretić, Otok). Ta su imena nastala tranonimizacijom etnika, a zapravo su motivirana crnom, tj. tamnom bojom koja se u našoj kulturnoj i jezičnoj zajednici vezuje uz pripadnike navedenih narodnosti.

F. Ostalo:

Cundra (Lovretić: Otok), *M'unja* (Štrigova), *Tindir* (Lovretić, Otok), *Iran* (Štrigova), *Molda* (Lovretić: Otok), *Šego* (Promina), *Šek* (Novigrad), *Vicko*

(Lovretić, Otok) *Trže* (Hutovo, ist. Herc.). Među navedenim imenima nalaze se i ona s negativnim afektivnim nabojem (*Cundra, Šégo*), koja se inače vrlo rijetko nadijevaju konjima.

8.2. Jezično podrijetlo imena konja

Sobzirom na povijest hrvatskih krajeva, kao i u ostalim onimijskim vrstama, i među zoonimima uz one idioglotskoga postanja pretkazivi su i zoonimi aloglotskoga podrijetla. Kako su istraženi štokavski krajevi tijekom povijesti dugo bili pod turskom vlašću, predvidljivi su turski elementi, a izdvajaju se i imena njemačkoga te mađarskoga podrijetla.

Bila je pretpostavka da ima veoma mnogo imena orijentalnoga podrijetla, no prikupljena građa pokazuje nam da su imena konja i kobila najvećim dijelom slavenskoga podrijetla, tj. u njihovu korijenu nalazimo 50-ak različitih slavenskih osnova.

A) Imena konja slavenskoga podrijetla:

*Belka, Bijelac*¹¹, *Bilac, Bilan, Bjelaš, Bība, Bistra, Břna*¹², *Brnac, Brño, Car, Cesarica, Cezar, Cigo*¹³, *Črnī, Črnka, Čūra, Cvětka, Cvětko, Cvitan, Cvitka, Cvitko, Cvjètan, Davor, Děško, Dràgan, Gàla*¹⁴, *Galín, Gàvràn, Gòlúb, Kasač, Kretač, Lisa*¹⁵, *Lisac, Liska, Lisko, Lùba, Lùban, Macko, Malča, Malín, Mica, Milča, Milko, Milota, Miško, Mrkalj, Mřkī, Mřkov, Mrkuša, M'uña, Musa, Mùska, Plavac, Plavica, Plavuša, Pùta*¹⁶, *Pùtāl, Putalja, Putaš, Putka, Pùtko, Ranka, R'ička, R'ička, Rička, Ríža, Ríða, Rižan, Ríža, Ròsa, Rùža*¹⁷, *Siva, Sívac, Sívac, Sívāl, Sívka, Smíla, Sòkòl, Sokolica, Sùra, Sùrac, Sùrī, Surka, Svìlan, Šarac, Šàrga, Šàrgo, Šarka, Vùtèz, Vr'ana, Vránac, Vranica, Vránka, Zečak, Zèka, Zèkan, Zèlènka, Zèlènko, Zlätko, Zòra, Z'ora, Zòran, Zòrka, Zrnko, Zukalj*¹⁸, *Zvìzdàn, Ždral, Ždralín, Žèràn*¹⁹, *Žerav, Žeravka, Žùtko*

B) Imena konja turskoga podrijetla:

U imenima konja i kobila nalazimo 13 leksičkih osnova orijentalnoga podrijetla:

¹¹ Kako je riječ o vlastitim imenima, i one lekseme koji su u objavljenoj građi zapisani malim početnim slovom ovdje pišemo velikim slovom.

¹² < brnja 'mrlja druge boje oko njuške'

¹³ < Ciganin < stcslav. athinganinъ < grč. ἀθίγγανος

¹⁴ < gal 'crn' < prasl. *galъ 'crn'

¹⁵ < lisa 'bijela pjega na čelu životinje i ptice' < prasl. *lyszъ 'čelav'

¹⁶ < putalj 'konj koji nad kopitom ima bijele biljege (kao oputu)'

¹⁷ < stvnjem. rōsa < lat. rosa

¹⁸ < zukva = žukva 'brnistra'

¹⁹ < žerav 'konj sa šarenim pjegama'

Àga, Ago < aga < tur. ağa ‘veliki, stariji; gospodar, starješina’
Alat, Alatuša < alat ‘konj crvenkaste, riđaste dlake; ridan’ < tur. alat (< tur. al
‘koji je rumen, otvoreno crven’ + at ‘jahaći konj plemenitih svojstava’)
Bèćār, Bećar < bećar ‘1. mladi neženja, momak, samac; 2. veseljak, sklon
piću, jelu, veselju i ženama’ < tur. bekār
Čilāš, Čilaša (ime kobile) < čilaš ‘konj sa šarenim pjegama’ < tur. çilat ‘pjegav,
šaren konj’
Dilber < dilber ‘dragan’ < tur. dilber < perz. dilber ‘srconoša’
Dòrat, Dòrka, Dóro, Dòruša < dorat ‘konj tamnoride boje’ < tur. doru at
‘mrki konj’
Đogat, Đogo, Đoguša < đogat ‘konj bijelac’ < tur. gökat < gök ‘plav’, svijetao
+ at ‘konj’
Kula (konj), *Külāš, Kulaša* < kulaš ‘konj riđe boje’ < tur. kül ‘pepeo, pepeljast’
Ĵ’aran < jaran ‘1. prijatelj; 2. ljubavnik’ < tur. yaran < perz. yārān ‘prijatelji’
Lòla < lola ‘1. momak, dragi 2. koji je sklon veselju’ < tur. lāle
Pāša < paša < tur. paşa < başa
Sùltān < sultan < tur. < arap. sultān
Tatar < Tatarin < tur. Tatar < perz. Tātār.

3) Imena konja mađarskoga podrijetla:

Barna (konj) < mađarizam njem. podrijetla (barna < njem. braun ‘smeđ’)
Buša (konj) < buša ‘pasmina domaćega goveda’ < mađ. busa ‘zdepast’
Cundra < cundra ‘dronjci, prnje’ < mađ. condra
Fečko < mađ. fecske ‘lastavica’
Madar < mađ. madár ‘ptica’²⁰
Sarvaš < mađ. szarvas ‘jelen’
Semeš < mađ. szenes ‘zrnast, zrnat’
Seneš < mađ. szenes ‘ugljan’, tj. koji je zaprljan čađu
Šandor, Šāndr < mađ. Šandor < Aleksandar
Tindir < mađ. tündúr ‘víla’
Babi (konj) < mađ. baba ‘beba’ + -i

4) Imena konja njemačkoga podrijetla:

Cujzika < cujzek ‘ždrijebe’ < austr. njem. zeisel ‘nježan, mali’
Fuksa < njem. Fuchsstute ‘riđa kobila’
Prām < njem. Braune²¹ ‘smeđ’

²⁰ Doduše, Skok s ogradom kaže: „**madar** m (Kurelac) »ime konju«, nazvan možda prema mađ. *madár* »ptica« (Skok 1972, II, 348).

²¹ „Izposojeno iz n.(der) *Braune*, kar je vzdevek rjavemu konju, tvorjen iz adj. braun ‘rjav.’“ (Bezljaj 1982, III, 101)

Pùba (konj), *Pubi* (konj i kobila) < njem. Bube ‘dječak, deran’

Švàrc < njem. schwarz ‘crn’

Vili < Vili < njem. Wilhelm

Vùksa < Fuksa < njem. Fuchsstute ‘riđa kobila’

5) Ostalo:

Árap < lat. Arab

Móro < moro ‘onaj koji crn, crnac’ < tal. < šp. < lat. Maurum < grč. maurós

Pajko < Pajko < Pajo < Pavao < lat. Paulus

Rùbīn < rubin < srlat. rubinus (lapis) ‘crveni (kamen)’

Šima < Šimun < lat. Simon < grč. Símōn

Třze < ‘kasno ojanjeno janje’²²

6) Imena nejasna postanja: *Vicko*, *Šégo*, *Šèk*²³, *Žgīmbö*.

8.3. Klasifikacija s obzirom na tvorbenu strukturu

S obzirom na tvorbenu strukturu imena konja svrstavamo u dvije skupine: I. asufiksalna imena konja – ona koja su nastala bez (pravog) tvorbenog čina, tj. onimizacijom i transonimizacijom te II. ona koja su nastala tvorbenim činom.

A. Imena konja

I. Asufiksalna imena konja:

1) imena nastala onimizacijom (35): *Ága*, *Alat*, *Barna*, *Bècār*, *Brnja*, *Buša*, *Car*, *Cezar*, *Crnī*, *Čilāš*, *Děško*, *Dilber*, *Dōrat*, *Đogat*, *Fečko*, *Gavran*, *Golub*, *Ĵaran*, *Madar*, *Móro*, *Mřkī*, *Pāša*, *Prām*, *Pùba*, *Rùbīn*, *Sarvaš*, *Semeš*, *Seneš*, *Sökōl*, *Sùltān*, *Sūrī*, *Švàrc*, *Tindir*, *Vitěz*, *Vùksa*, *Ždral*

2) imena nastala transonimizacijom (9): *Árap*, *Davor*, *Đuro*, *Kiki*, *Miško* (može i pod II.1), *Šandor*, *Šima*, *Tatar*, *Vili*

Većina imena ima formu imenice, a formu pridjeva imaju imena *Crnī*, *Mřkī*, *Sūrī*, koja se sklanjaju po pridjevskoj deklinaciji. Imena *Prām* i *Švàrc*, premda potječu od njemačkih pridjeva, sklanjaju se kao imenice.

II. Imena konja nastala tvorbenim činom:

1) imena nastala sufiksalsnom tvorbom:

-ac: *Bijelac*, *Bilac*, *Bríac*, *Lisac*, *Plavac*, *Sivac*, *Súrac*, *Šarac*, *Vránac*

-ač: *Kasač*, *Kretač*

²² Prema Skoku riječ je o leksičkom ostatku iz jezika srednjovjekovnih Vlaha, a izvodi ga od rum. *třziu* < lat. *tardivus* < *tardus* ‘kasan, pozan’ (Skok, III, 517)

²³ možda od tur. ešek ‘magarac’

- ak: *Zečak*
- alj: *Mrkalj, Pùtāl, Sīvāl, Zukalj*
- aš: *Bjelaš, Kùlāš, Putaš*
- an: *Bilan, Cvitan, Cvjètan, Dràgan* (može i pod I.2), *Ìùban, Rìdan, Svìlan, Zèkan, Zòran* (ili I.2), *Zvīzdàn*
- av: *Žerav*
- go: *Šárgo, Šárgo*
- i: *Babi, Pubi*
- in: *Galín, Malín, Ždralín*
- ko: *Cvètko, Cvìtko, Macko, Milko, Pajko, Pùtko, Vicko, Zèlènko, Zlätko, Zrnko, Žutko*
- o: *Ago, Brño*
- ota: *Milota*
- ov: *M̀rkov*

2) pokračivanjem: *Cigo, Dóro, Đógo, Kula, Musa, Rido, Šégo, Žgĩmbõ*
Nerazvrstano: *Šèk*

B. Imena kobila

I. Imena kobila nastala bez tvorbenog čina:

1) onimizacijom: *Bèba (Bèba, B'eba), Bistra, Břna, Cesarica, Cundra, Cùra, Fuksa, Gàla, Lisa, Lòla, M'unja, Pubi, Rìda, Ròsa, Rùža, Sīva, Sùra, Třze, Vr'ana*

2) transonimizacijom: *Arna, Barbika, Br'anka, ĩadranka, Linda, Manda, N'ada, Ólga, Ranka* (može i pod II.1.e) *Smìlja, Suzi, Z'ora, Zórka*

Većina imena kobila ima formu imenice, a pridjevsku formu zadržalo je ime *Bistra*, koje se i sklanja po pridjevskoj deklinaciji.

II. Imena kobila nastala tvorbenim činom:

1) sufiksalsnom tvorбом:

- a) -a: *Čilaša, Kulaša, Putalja, Putka, Šárga*
- b) -ča: *Malča, Milča*
- c) -ica: *Plavica, Sokolica, Vranīca*
- d) -uša: *Alatuša, Dòruša, Đoguša, Mrkuša, Plavuša*
- e) -ka: *Belka, Cvètko, Črnka, Dòrka, Lìska, Mùska, R'ička, Sīrka, Sīvka, Surka, Šarka, Vrānka, Zèlènka, Žeravka*
- f) -ika: *Cujzika*

2) pokračivanjem: *Bība, ĩula, Ljùba, Mára, Mīca, Pùta, Zèka*
Nejasno: *Molda*.

9. Imena trkaćih konja

Među 45 imena trkaćih konja što ih donosi časopis *Konji, magazin o konjima i konjičkom sportu*, br. 23 (II), studeni 2008., nalazimo samo dva tradicionalna hiponima, *Ruža* i *Sokol*. Dva se konja uz službena imena navode i pokraćenim imenima *Doro* < *BiVita Doro*, *Ritmo* < *Ritmo de la Vida*, što tumačimo kao čuvanje tradicionalnog modela imenovanja. Ostala imena (41) i s obzirom na jezično podrijetlo i s obzirom na tvorbenu strukturu imena ne pripadaju hrvatskoj tradicionalnoj zoonimiji. Među njima ima jednoriječnih (*April*, *Rabin*, *Ribero*), dvoriječnih (*Allianz Kirina*, *Cortaflex Divina*) i višeriječnih imena (*Ritmo de la Vida*, *Mahtub ibn Mahtum*, *Špar Ela Electra*). Neka su sastavljena od dviju imenica (*Allianz Kirina*), neka od imenice i broja (*Cometa II*, *Privilege 5*), neka od imenice i slova (*Casper Z*, *Cezar BB*), a neka imaju sintagmatsku strukturu (*Batida de Coco*, *Quetch du Paddock*). Mnoga su ta imena fonološki, grafijski, morfološki i tvorbena neprilagođena hrvatskomu jeziku (*Allianz Kirina*, *BiVita Doro*, *Chamonix*, *Lichtspiel II*, *Limited Edition*, *Quality Quick Z*, *Rocky*, *Quickborn* itd.). Pojavljuju se i neobična hibridna imena poput *Špar Cadeau*, u kojem je prva sastavnica stranoga podrijetla, ali je pisana prema hrvatskim fonološkim načelima, dok je druga sastavnica, također stranoga podrijetla (francuskoga) posve neprilagođena hrvatskomu jeziku: *Cadeau* [kad'o] = poklon.

Za naše je istraživanje većina dolje navedenih imena sasvim nebitna. Navodimo ih samo ilustrativno kako bismo pokazali da u toj skupini zoonima tradicionalni poticaji pri procesu imenovanja više ne igraju nikakvu ulogu. Ne može se, naravno, nijekati emotivni odnos između vlasnika i njegova konja, ali motivacijski poticaj pri imenovanju u ovome je slučaju prestiž, odnosno novac te u ovo globalizirano doba gotovo da i nema razlike među imenima konja na zagrebačkom ili bilo kojem drugom europskom hipodromu:

Allianz Kirina (str. 32), *April* (str. 55), *Batida de Coco* (str. 32), *BiVita Doro* > *Doro*, *Casper Z*, *Cezar BB* (str. 32), *Cezar*, pastuh, *Chamonix* (str. 32), *Colonia* (str. 31), *Cometa II* (str. 31), *Cortaflex Divina* (str. 34), *Darius* (str. 34), *Disarono* (str. 32), *Dukas Nofrette* (str. 31), *Duka's Nofrette* (str. 32), *Electra* (str. 32, 34), *For Pleasure* (str. 34), *Laremus* (str. 31, 34), *Lichtspiel II* (str. 31), *Lichtspiel II* (str. 32), *Limited Edition* (str. 32), *Loutano*, *Mabrouk* (str. 55), *Mahtub ibn Mahtum* (str. 55), *Privilege 5* (str. 31), *Quality Quick Z* (str. 31, 32), *Quasqai*, *Quetch du Paddock* (str. 32), *Quickborn* (str. 31), *Rabin* (str. 54), *Ribero* (str. 34), *Ritmo de la Vida* > *Ritmo*, *Rocky* (str. 54, 55), *Ruža* (str. 54, 55), *Sirio* (str. 32), *Skippy's Boyem*, *Sokol 1* (str. 54, 55), *Sonic* (str. 54), *Špar Alhala* (str. 34), *Špar Allhala* (str. 31), *Špar Baracuda* (str. 31, 32), *Špar Cadeau* (str. 31), *Špar Ela Electra* (str. 31), *Up To Date* (str. 32, 34), *Wolf* (str. 54).

10. Zaključak

a) Čuvanje tradicionalnih imena konja i nove tendencije u imenovanju

Uspoređujući imena konja prikupljena terenskim istraživanjem s onima ekscerpiranima iz građe objavljene prije gotovo jednog stoljeća, možemo zaključiti da se uz pojavljivanje pomodnih imena (npr. *Kiki*, *Suzi*) u hrvatskim selima još čuvaju tradicionalna imena, no u imenovanju trkaćih konja ne poštuju se tradicionalna načela, već se konjima gotovo isključivo nadijevaju ona stranoga podrijetla, često engleskoga (npr. *Quality Quick Z*, *Quickborn*, *Up To Date*). Među njima nalazimo samo dva tradicionalna hiponima, *Ruža* i *Sokol*. Ostala imena i s obzirom na jezično podrijetlo i s obzirom na tvorbenu strukturu ne pripadaju hrvatskoj tradicionalnoj zoonimiji. Među njima ima jednoriječnih (*April*, *Rabin*, *Ribero*), dvoriječnih (*Allianz Kirina*, *Cortaflex Divina*) i višeriječnih imena (*Ritmo de la Vida*, *Mahtub ibn Mahtum*, *Špar Ela Electra*). Mnoga su imena fonološki, grafijski, morfološki i tvorbeno neprilagođena hrvatskomu jeziku (*Allianz Kirina*, *BiVita Doro*, *Chamonix*, *Lichtspiel II*, *Limited Edition*, *Quality Quick Z*, *Rocky*, *Quickborn* itd.).

b) Motivacija imena

Najsnažniji motivacijski poticaj u nastajanju tradicionalnih imena konja jest boja dlake cijeloga tijela (riječ je o cijelom spektru od bijele do crne boje, npr. *Bilan*, *Đogat*, *Kùlāš*, *Dòrat*, *Črñī*, *Švārc*) i takva imena nazivamo izravno motiviranima. S druge strane nalazimo posredna/prenesena/afektivna imena koja su velikom postotkom nastala prema antroponimima, apelativima koji se odnose na ljude i prema nazivima drugih vrsta životinja, a koja nose pozitivan afektivni naboj i uglavnom su motivirana svojstvima visoko vrednovanima u ljudskoj zajednici kojoj pripadaju.

c) Tvorba imena

S obzirom na tvorbenu strukturu imena konja svrstana su u dvije skupine: I. asufiksna imena konja – ona koja su nastala bez (pravog) tvorbenog čina, tj. onimizacijom i transonimizacijom te II. ona koja su nastala tvorbenim činom. Polovica je nastala prvim, a polovica drugim modelom. Među sufiksima za tvorbu imena konja najplodniji su *-an* (npr. *Cvjetan*, *Ridan*, *Svilan*), *-ac* i (npr. *Lisac*, *Surac*, *Vranac*), *-ko* (npr. *Cvjetko*, *Putko*, *Žutko*), a ostali su sufiksi: *-ač*, *-ak*, *-alj*, *-aš*, *-av*, *-go*, *-i*, *-in*, *-o*, *-ota* i *-ov*. Imena kobila najviše se tvore sufiksom *-ka* (npr. *Cvjetka*, *Dôrka*, *Liska*, *Müska*) te *-uša* (npr. *Dòruša*, *Đoguša*, *Mrkuša*), a ostali su sufiksi *-a*, *-ča*, *-ica*, *-ika*. Upravo postojanje različitih tvorbenih modela te veći repertoar sufiksa upućuju na razvijenost tvorbe imena konja, a time i na zaključak da je unatoč etimološkoj prozirnosti riječ o imenima veće starosti.

d) Podrijetlo imena

Skupljena imena konja i kobila najvećim su dijelom slavenskoga podrijetla, naime više je od polovice imenskih osnova slavenskoga podrijetla (npr. *Bjelaš*, *Črnka*, *Gāla*, *Mrkov*). Među imenima aloglotskoga podrijetla najviše je onih iz turskoga jezika (13 leksičkih korijena, npr. *Āga*, *Dòrat*, *Kùlās*) te mađarskoga (mahom je riječ o imenima potvrđenima u Slavoniji, npr. *Madar*, *Sarvaš*), a manje iz njemačkoga jezika (npr. *Prām*, *Švārc*).

Literatura:

- ANIĆ, VLADIMIR i dr. 2002. *Hrvatski enciklopedijski rječnik*, Zagreb: Novi liber.
- BEZLAJ, FRANCE 1982. *Etimološki slovar slovenskega jezika*, izdala Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Inštitut za slovenski jezik, Ljubljana: Mladinska knjiga.
- BOŠNJAKOVIĆ, ŽARKO 1985. *Pastirska terminologija Srema*, Novi Sad: Filozofski fakultet, Institut za južnoslovenske jezike.
- BROZOVIĆ RONČEVIĆ, DUNJA; ŽIC FUCHS, MILENA 2006[i.e. 2003–2004]. Metafora i metonimija kao poticaj u procesu imenovanja, *Folia onomastica Croatica* 12–13, 91–104.
- BROZOVIĆ RONČEVIĆ, DUNJA; ŽIC FUCHS, MILENA 2005. Metaphorical processes as a basis of proper names. *Denominando il mondo: dal nome comune al nome proprio. Quaderni Internazionali di RION* 1, Roma: Società Editrice Romana, 33–44.
- BROZOVIĆ RONČEVIĆ, DUNJA; VAJS, NADA 2002[i.e. 2003]. Zoonimi u hrvatskim prezimenima, *Folia onomastica Croatica* 11, 223–238.
- COATES, RICHARD 2005. A speculative psycholinguistic model of onymization. *Denominando il mondo: dal nome comune al nome proprio. Quaderni Internazionali di RION* 1, Roma: Società Editrice Romana, 3–13.
- Konji, magazin o konjima i konjičkom sportu*, br. 23(II), studeni 2008.
- KRISTE, ĐURO 2007. *MORAŠnica. Slike jednog vremena*. Dubrovnik: PGM RAGUSA.
- IVANIŠEVIĆ, FRANO 1987. *Poljica, narodni život i običaji* (reprint izdanja JAZU iz 1906. i neobjavljena građa), Split: Književni krug, 241–242.
- LOVRETIĆ, JOSIP 1990. *Otok* (pretisak), Vinkovci, 177–178.
- LJUBIČIĆ, MASLINA 1994. O hrvatskim zoonimima : konotativno značenje i frazeologija, *Filologija* 22–23, 245–252.
- NIKONOV, VLADIMIR ANDREEVIČ 1974. *Imja i obščestvo*, Akademija nauk SSSR, Moskva.
- PALICH, EMIL 1968, *Magyar-szerbhorvát kéziszótár* (Priručni mađarsko-srpskohrvatski rečnik), Budapest: Terra.

- PANDŽIĆ, JERKO 1999. *Hercegovačka imena i nazivlje : onomastična ispitivanja*, Zagreb: Naklada Kosinj.
- PUTANEC, VALENTIN 1976. Esej o jezičnom znaku i onomastici te o antroponimiji u Hrvatskoj, *Leksik prezimena SRH*, Zagreb: Institut za jezik i Nakladni zavod Matice hrvatske, I. – XII.
- SEKULIĆ, ANTE 1993. Imena za konje u Žedniku, *Folia onomastica Croatica* 2, 109–114.
- SEKULIĆ, ANTE 2005. *Rječnik govora bačkih Hrvata*, Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- SKOK, PETAR 1971.–1974. *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika I–IV*, Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- SUPERANSKAJA, ALEKSANDRA V. 1973. *Obščaja teorija imeni sobstvennogo*, Moskva: Izdatel'stvo "Nauka".
- ŠIMUNOVIĆ, PETAR 2003. Zoonimija (imena životinja, zoonimi), *Ślawiańska onomastyka. Encyklopedia*, Warszawa–Kraków: Towarzystwo Naukowe Warszawskie, 364–367.
- VIŠKOVIĆ, NIKOLA 2007. Jezik i životinja, *Kulturni bestijarij*, Zagreb: Institut za etnologiju i folkloristiku, Hrvatska sveučilišna naklada, 355–368.
- VODANOVIĆ, BARBARA 2006. Imenovanje, *Folia onomastica Croatica* 15, 217–240. *Rječnik hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika*, sv. 1–10, 1984. – 2005. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti i Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.

Draft for zoonomastic research (Based on the example of horse names)

Abstract

When we discuss the names of animals or zoonyms, it is occasionally very difficult to define the border between the name and the appellative from which the name came into existence. This work analyzes naming models in zoonymy, mainly through the example of interpreting names of horses. Even though this model is partially comparable with and even overlaps with naming models from other onomastic categories, the classifications of the collected zoonyms show that they follow some of their own unique models, generally determined by direct relationships between man and animal.

Ključne riječi: zoonimi, imena životinja, imena konja, hiponimi, imenovanje, opća imenica, vlastita imenica

Key words: zoonyms, animal names, names of horses, appellative, naming, proper noun, common noun